

גבולות היחידה: שמות פרק ו' פסוקים ב'-ט'**נושא היחידה: מענה לטענת משה והכנה לשליחות השנייה****מספר שיעורים על-פי המתווה: 1****כתבה: חיה לואיס**

כללי: יחידה זו עוסקת בדברי ה' למשה כמענה על טענתו בסוף פרק ה' – "למה הרעותה לעם הזה". בחלק הראשון של הדברים, ה' מזכיר למשה את ההבטחה שהבטיח לאבות להוציא את בני ישראל ממצרים. בחלק השני, ה' מכין את משה למפגש מחודש עם בני ישראל ומפרט לו את שלבי הגאולה.

פתיחה:

נכין ארבע כוסות, כשעל כל אחת מהן תופיע מילה אחת מתוך ארבע לשונות של גאולה – 'והוצאתי', 'והצלתי', 'וגאלתי', 'ולקחתי' (ראו נספח 1). נתלה את הכוסות על הלוח כאשר המילים מוסתרות. נשאל את התלמידים מה הם רואים וכיצד זה מתקשר לנושאי הפרקים האחרונים.

התלמידים ודאי ידעו שמדובר בחג הפסח. נסביר כי בהמשך נראה את הקשר הישיר לפסוקים.

עיון בפסוקים:

לפני הקריאה, נפרש מספר מילים וביטויים המופיעים בפסוקים אלו. ניתן ליצור "מילון" ליחידה זו או להיעזר במחברות:

וארא = התגליתי, הקימותי = העמדתי, הקמתי, נאקה = אנחה המושמעת מתוך כאב,

סבלות מצרים = העבודה הקשה שמצרים מטילים עליכם, בזרוע נטויה = בכוח גדול,

שפטים = עונש (מלשון משפט – ה' יעשה דין עם המצרים על חטאיהם),

נשאתי את ידי = נשבעתי, מורשה = ירושה לעולם.

המורה קורא את פסוקים ב'ה'

בפסוקים אלו מתאר ה' למשה את המצב הנוכחי ואת הבטחותיו מהעבר. הזכרת האירועים – מטרתה היא לענות למשה על טענתו שה' אינו מציל את בני ישראל, ולהזכיר לו שה' הבטיח ולכן גם יקיים.

פסוק ב' – ה' פונה אל משה ומודיע לו "אני ה'".

התלמידים יסמנו מילים אלו בפסוק זה, וכן יחפשו ויסמנו אותן גם בפסוקים הבאים (פסוק ו', פסוק ז', פסוק ח').

שאלה: מה משמעות ההודעה הזו? מדוע היא חוזרת על עצמה מספר פעמים?

נסביר שאין הכוונה רק להודיע למשה מי מדבר אתו (שהרי אז לא היה צורך לחזור על ביטוי זה יותר מפעם אחת). במילים "אני ה'", הקב"ה מתחייב למלא את הבטחתו לגאול את בני ישראל ממצרים¹.

פסוק ג' – ה' מספר על התגלותו לאבות, אך מציין: "ושמי ה' לא נודעתי להם".

שאלה: האם ה' אכן לא הודיע לאבות שהוא מדבר איתם?

ניתן להביא כהוכחה את הפסוק: "וַיֹּאמֶר, אֵלָיו: אֲנִי ה', אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֹרֶץ מִצְרַיִם לְתֶת לְךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ" (בראשית ט"ו, ז').

אלא שהקב"ה הבטיח לאבות הבטחה – להוציא את עם ישראל ממצרים – ומכיוון שלא מילא אותה בעודם בחיים, הוא אומר: "ושמי ה' לא נודעתי להם" (רש"י על פסוק ג').

פסוקים ד'-ה' – ה' הקים ברית בינו ובין האבות, ומעיד כי הוא שומע את נאקות הסבל של בני ישראל וזוכר את הברית.

שאלה: באיזו ברית מדובר? נזכיר את ברית בין הבתרים, שבה נעוץ השורש לכל אירועי הספר – בברית זו הודיע ה' לאברהם הן על השעבוד, והן על הגאולה ממצרים ועל ירושת הארץ.

באותו אופן הבטיח ה' גם ליצחק וליעקב את ירושת הארץ.

המורה קורא את פסוקים ו'-ח'

---

¹ כדברי הרשב"ם: "אני ה', ושמי מתפרש שיש בידי לקיים הבטחתי".

לאחר שתיאר ה' למשה את ההבטחות שניתנו בעבר לאבות, הוא מורה לו, בפסוקים אלו, לפרט לבני ישראל את מהלך הגאולה – את אופן קיום ההבטחות.

הפסוקים חוזרים על עצמם בתיאור הגאולה. האם התיאורים זהים זה לזה?

התלמידים יסמנו את הפעלים העוסקים בהצלת בני ישראל ממצרים: "והוצאתי", "והצלתי", "וגאלתי", "ולקחתי".

כעת, נהפוך את ארבע הכוסות שתלינו על הלוח בתחילת השיעור, ונחשוף את הפעלים הנ"ל.

נסביר כי מילים אלו מכונות "ארבע לשונות של גאולה". זוהי, למעשה, "תכנית הפעולה" של יציאת מצרים בארבעה שלבים.

כנגד ארבע לשונות אלו, תיקנו בליל הסדר, שהוא הזמן שבו מצווה לספר ביציאת מצרים, לשתות ארבע כוסות של יין².

התלמידים יסבירו את שלבי הגאולה בלשונם, ולאחר מכן נסכם:

"והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים" – אבטל את עבודת פרך – את המשא הכבד והסבל שבעבודה.

"והצלתי אתכם מעבדתם" – אשחרר אתכם מהעבודות בכלל.

"וגאלתי אתכם בזרוע נטויה, ובשפטים גדלים" – אגאל אתכם מארץ מצרים באמצעות כוח גדול ועונשים שאטיל על המצרים.

"ולקחתי אתכם לי לעם, ויהייתי לכם לא-להים" – אהפוך אתכם לעם הנבחר (באמצעות קבלת התורה והמצוות).

נבחין כי השלב האחרון – להיות לעם ה' – הנו חלק בלתי נפרד מהגאולה, שכן הגאולה התבצעה בשני רבדים – גאולה פיזית וגאולה רוחנית.

נזכיר כי כבר בתחילת לימוד הספר הוסבר כי מטרת הגאולה היא: "שלח את עמי – ויעבדוני" – עבודת ה'.

פסוק ח' – השלב האחרון, אשר יש הרואים גם בו חלק משלבי הגאולה - "והבאתי אתכם אל-הארץ אשר נשאתי את-ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב; ונתתי אתה לכם מורשה, אני ה'". כאן

אתכם מתחת והוצאתי: מנין לארבע כוסות (בליל הסדר)? ר' יוחנן בשם ר' בניה: כנגד ארבע גאולות, שנאמר² אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים, ולקחתי אתכם לי לעם" אתכם מעבודתם, וגאלתי סבלות מצרים, והצלתי (ירושלמי, פסחים י', א').

תתגשם בשלמותה ההבטחה שניתנה לאבות. כנגד כוס זו, מוזגים את כוסו של אליהו הנביא המסמל את העתיד לבוא. (ניתן להוסיף כוס גדולה לארבע הכוסות שהצגנו בתחילת השיעור).

בתום קריאת שלבי הגאולה, נתבונן ונבחין כי לכל הבטחה או צורך שעלו בפסוקים ב'ה', ניתן מענה בפסוקים ו'ח'.

נמלא את הטבלה הבאה יחד עם התלמידים:

פסוקים ו-ח: קיום ההבטחה בעתיד – שלבי יציאת מצרים	פסוקים ב'-ה: תיאור מצבם של בני ישראל בעבר ובהווה
"וידעתם, כי אני ה' אלהיכם, המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים"	"ושמי ה', לא נודעתי להם" (לא נודעתי במידת האמת, לא קיימתי עדיין את ההבטחה)
"והבאתי אתכם אל-הארץ, אשר נשאתי את-ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב"	"וגם הקמתי את-בריתי אתם, לתת להם את-ארץ כנען, את ארץ מגריהם, אשר-גרו בה"
"והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצלתי אתכם מעבדתם"	"וגם אני שמעתי את-נאקת בני ישראל, אשר מצרים מעבדים אתם; ואזכר את-בריתי"

המורה קורא את פסוק ט'

משה מוסר דברים אלו (את שלבי הגאולה) לעם. מהי תגובת העם?

העם אינו שומע אל משה. נסביר כי אין הכוונה שהם לא שמעו את קולו, אלא שהם לא קיבלו את הדברים ולא האמינו להם.

נשאל: האם כך היה גם בשליחות הקודמת?

בפעם הקודמת בני ישראל האמינו למשה מיד - "ויאמן, העם; וישמעו כי-פקד ה' את-בני ישראל, וכי ראה את-ענבים, ויקדו וישתחוו" (ד', ל"א).

נאתר את ההסבר המופיע בפסוקנו לחוסר האמונה - "מקוצר רוח ומעבודה קשה".

מהו קוצר רוח?

אנו משתמשים במילים 'קוצר רוח' כביטוי לחוסר סבלנות. בפירוש מילולי, רוח היא האוויר שאנו נושמים. 'קוצר רוח' – אלו נשימות קצרות. אדם השרוי בכעס, בקושי או במתח, נושם נשימות קצרות ומהירות, לעומת אדם השרוי בשלווה וברוגע, הנושם נשימות ארוכות. פעמים רבות ממליצים לאדם מתוח: "קח נשימה עמוקה" כדי להירגע.

ניתן להציג גם את הביטוי ההפוך – 'אורך רוח' – רוגע וסבלנות המביאים לשיקול דעת.

מה הביא את בני ישראל ל'קוצר רוח' שבגללו איבדו את אמונתם?

נזכיר כי מאז השליחות הקודמת, החמיר פרעה את גזרותיו, וכעת עבודתם של בני ישראל קשה יותר. בפרק ה' ראינו גם שהעובדה שהבטחת משה ואהרון להוציא את העם ממצרים לא התקיימה, הביאה לתרעומת בעם.

הצעות להמחשה:

- א. דף עבודה לחזרה על 'ארבע לשונות של גאולה' - התלמידים ישלימו את לשון הפסוקים ויסבירו את המשמעות (ראה נספח 2).
- ב. נמחז את המפגש של משה עם העם ואת מסירת דברי ה'. אחד התלמידים ישמש בתפקיד של משה וישחזר את דברי ה', על כל חמשת השלבים המוצגים בפסוקים. יש לשים דגש מיוחד על מצב העם ולהציג את "קוצר הרוח" המוזכר בפסוק – הם סובלים, הם עסוקים וממהרים לעבודתם, הם אינם מביעים עניין וכו'.
- ג. התלמידים יכתבו על הנושא - כיצד היו מגיבים לו היו שומעים את דברי משה בעצמם? – ב'קוצר רוח'? בסבלנות כמו ילד? וכדומה.

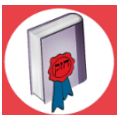
מסרים והפנמה:

מידת האמת – ה' מקיים את הבטחתו. נציין בהקשר זה, כי בשר ודם יכול להבטיח ולבסוף לא לקיים, שלא מתוך כוונה, אלא בשל שכחה, אילוצים ועוד. אולם הבטחת ה' תמיד תתקיים.

סיכום:

מה למדנו?

ה' עונה למשה על טענתו "למה הרעותה לעם הזה", ומכין אותו להמשך שליחותו. ה' מזכיר למשה את ההבטחות שניתנו לאבות על אודות הגאולה, ומפרט ארבעה שלבים שבהם יצאו הבטחות אלו אל הפועל. משה מוסר את הדברים לבני ישראל, אך הם אינם מקבלים אותם מפאת קושי השעבוד.